13.03.2025р. Гр.35. Всесвітня історія. Уроки №35-36.

Тема: 1. Практична робота. Жінки в другій світовій війні.

2.Узагальнення.

1.У країнах, які брали активну участь у Другій світовій війні, війні, добровільно і нарівні з чоловіками служили жінки. В умовах тилу жінки брали на себе традиційно чоловічі посади: на заводах, урядових організаціях, в обслуговуванні військового допоміжного обладнання, групи опору, і багато іншого. Багато жінок виявилися жертвами бомбардувань і окупації. До кінця війни, більш ніж 2 мільйони жінок працювали у військовій промисловості. Сотні тисяч жінок добровільно йшли на фронт в якості медсестер, або як штатних військових. У Радянському Союзі 800000 жінок нарівні з чоловіками служили в частинах армії під час війни.

Уже з 25 листопада 1943 р., від моменту ухвалення сумнозвісної постанови пленуму Верховного суду СРСР5, радянська ідеологічна система розпочала формування концепту «зради», що нібито масштабно відбувалася на окупованих територіях. …факти подавалися не як специфічно жіночі, а специфічно радянські, оскільки найбільш жорстоко покараними загарбниками виступали жінки-комуністки, жінки-партизанки, жінки-зв'язкові, жінки-підпільниці.«Просто життя» – це один із пунктів ліній жіночих доль, на яких більшою мірою, звичайно, було розміщено страждання та проблеми виживання. Посвідчення фольксдойче давало можливість претендувати на кращі умови харчування, працевлаштування, зарплатного та пайкового забезпечення. Бути німкенею за умов окупації означало також мати можливість допомагати іншим людям: «Побили её (дівчину, що була тимчасовою сусідкою німкені – О.С.) на базаре и привели в полицию. […] ТётяЭрнаприбежала в полицию, стала в очередьподдверью начальника и от скукипотихонечкузапелакакую-торелигиознуюпесню на немецкомязыке, дежурный по коридору подошёл и начал подтягиватьэтунациональнуюпесенку. Начальник сквозьдверьуслышаллюбимуюсердцумелодию и выглянулизкабинета. Увидевпожилуюнемецкуюженщину в

национальномголовном уборе, расплылся в улыбке, поцеловал ручку и пригласил "мутер" в кабинет. Та быстроизложила свою просьбу, забрала голодную, избитую Наташу и увела домой».

Зовсім по-іншому склалися долі жінок-єврейок (823 237 осіб39). Це спільнота, що зазнавала постійних втрат і зрад. Побутовий антисемітизм українців, підозріле ставлення до євреїв часто сприяли втіленню планів нацистів щодо повного винищення цього народу. Такої самої «солідарності» зазнавали по відношенню до себе ромські жінки. Бути єврейкою чи ромкою за часів окупації практично завжди означало загибель. Крім того, під підозрою чи загрозою опинялися жінки від мішаних шлюбів, якщо їхні матері, батьки або чоловіки належали до згаданих вище народів. Трагічними були й долі тих жінок, діти котрих з'явилися на світ від чоловіка-єврея («Сама Пациоріна як арійка знищенню не підлягала, але з огляду на її відмову розлучитися з дітьми німці ліквідували і її). За даними Л.Рибченко, тільки по Київському особливому та Одеському військових округах на окупованій території залишилося, відповідно, 1 625 174 та 813 412 чоловіків. Долі, сценарії їхнього життя складалися по-різному: певна частина активно переховувалася від примусових робіт, трудових мобілізацій, депортацій до Німеччини, постановки на облік нацистською владою. Інші реєструвалися як безробітні. За даними С.Гальчака, Т.Пастушенко та М.Шевченко, уже восени 1941 р. у Запоріжжі на біржі праці було обліковано 6,4 тис. безробітних чоловіків- металургів, у Харкові – понад 100 тис., у містах Донбасу – близько 144 тис. безробітних гірників. Декотрі знаходили роботу та «працювали на ворога», адже іншого способу прогодуватися не було. Хтось влився в армію остарбайтерів. Чоловіки у сільській місцевості (вчорашні голови сільрад, учителі, бухгалтери) очолювали громади та ставали старостами. До 100 тис. чоловіків, за підрахунками М.Діна, опинилися в лавах допоміжної поліції. Десятки тисяч стали до збройної боротьби як радянські партизани чи бійці УПА.. Післявоєнна психологічна реабілітація у жінок проходила складніше, ніж у чоловіків: занадто великі для жіночої психіки були подібні емоційні навантаження. Участь жінки у війні є складною вже в силу особливостей жіночої психології, у

жінки інше сприйняття фронтової дійсності. Чоловіки, та й інші жінки-некомбатантки, неоднозначно ставляться до жінки на війні, до присутності жінки в бойовій обстановці, в армії взагалі. Гендерна роль жінки передбачала її природне бажання всіма своїми силами сприяти продовженню людського життя, а не приймати участі у його знищенні. Жінка опинялася в психологічній пастці, намагаючись співставити свою біологічну (материнську) та соціальну (солдата) ролі. Але більшість жінок все-таки перебували не на фронті, а на окупованій території.

Ризикуючи власним життям та своїми дітьми вони переховували, підгодовували, виводили з населених пунктів червоноармійців які потрапили у оточення, видавали за своїх неповнолітніх синів молодих парубків рятуючи їх від полону, розстрілу, примусової праці в Німеччині. "Яким є жіноче обличчя Другої світової війни?" Самою природою закладена в жінці функція материнства, продовження людського роду. Жінка дає життя. Тим протиприроднішним здається словосполучення ” жінка-солдат”…Пекуча потреба штовхнула її на цей крок, бажання самої захищати Батьківщину від нещадного ворога, що обрушився на її землю, її будинок, її дітей. Священне право! Але однаково в багатьох чоловіків було почуття провини за те, що воюють дівчиська, а разом з ним – змішане почуття замилування й відчуження. “Коли я чув, що наші медичні сестри, потрапивши в оточення, відстрілювалися, захищаючи поранених бійців, тому що поранені безпомічні, як діти, я це розумів, – згадує ветеран війни М. Кочетков, – але коли дві жінки повзуть когось убивати з “снайперкою” на нейтральній смузі – це все-таки “полювання”… Хоча я сам був снайпером. І сам стріляв… Але я ж чоловік… У розвідку я, може бути, з такою і пішов, а в дружини би не взяв”.

Оборона Севастополя. Це радянська (українська) дівчина снайпер Людмила Павличенко, яка, до кінця війни, знищила 309 німців.

«Жіночі історії часів Другої світової війни».

Баташева Геня (1924–1999). Єврейка, що врятувалася під час розстрілів у Бабиному Яру, після війни працювала бухгалтером. На час початку розстрілів у Бабиному Яру Гені Баташевій було 17

років. Усіх її рідних розстріляли, а вона, разом із іншою 14-річною єврейською дівчинкою Марією Пальті, переконала німців, що вони не єврейки. Дівчата місяць переховувалися у подруги Гені – Ольги Лущеєвої. Згодом підпільники з групи Володимира Кудряшова переправили їх до лінії фронту. У тилу дівчата працювали на різних, часом складних, роботах. Після закінчення війни батько Гені Баташевої повернувся з фронту до Києва, згодом сюди ж приїхала й сама Геня. Вона стала одним із небагатьох свідків злочинів нацистів - розстрілів у Бабиному Яру, героїнею фільмів "Бабин Яр – уроки історії" (1981), "Шолом, мир вам!" (1990), "Дорога довжиною в півстоліття" (1991). У середині 1990-х Геня Яківна Баташева виїхала до Ізраїлю.

Вітер Олена (1904–1988, відома під іменем ігумені Йосифи). Настоятелькагрекокатолицького монастиря, який відносився до ордену студитів, член Організації українських націоналістів. Заарештована НКВД в 1941 році і засуджена до смертної кари. Була однією з небагатьох, що пережили масовїростіріл в'язнів у тюрмі на Лонцького у Львові. В роки німецької окупації у львівському сиротинці, що знаходився під її опікою, ігуменя переховувала від нацистів єврейських дітей. Серед них були Лілі Польман, Натан Левін та ін. Ігуменя і монахині не лише доглядали за дітьми, годували їх та одягали, а також навчали християнським молитвам і звичаям. 12 жовтня 1945 року сестра Йосифа арештована радянськими "органами". У 1955 році вона змогла вийти на волю, їй заборонили селитися у Львові. До самої смерті Олена Вітер проживала у м. Скалат Львівської області. 11 лютого 1976-го ЯдВашем присвоїв Олені Вітер (першій серед українців) почесне звання "Праведник народів світу".

Гулей Анастасія (1925). Бранка нацистських концтаборів Аушвіц та Берген-Бельзен, голова Української організації борців антифашистського опору, нині мешкає у Києві. Перед війною Анастасія Гулей закінчила 9 класів. Під час окупації. була примусово вивезена на роботу в Німеччину, двічі втікала, за що була у 1943 році відправлена до концтабору Аушвіц, потім – Берген-Бельзена. Нині, займається активною громадською

діяльністю, написала кілька книжок про українських жертв нацизму.

Доліна Марія (1922–2010). Льотчиця, Герой Радянського Союзу. Марія Доліна прикликана до Червоної армії у 1941 році. На її рахунку з 1941 по 1945-й – понад 200 бойових вильотів. За всю війну втратила лише одну бойову машину, а рейд, коли до цілі тягнула на одному моторі і скинула-таки на неї бомби, увійшов до історії як взірець ведення повітряного бою. Доліна брала участь у 15-ти повітряних боях, її екіпаж знищив 3 ворожих літаки. 15 разів вона водила на виконання бойового завдання дев'ятки, 35 разів – ланку, 22 рази була заступником ведучого групи, 10 разів – ведучою. Загалом налітала 1700 годин. Останній бойовий виліт - 8 травня 1945 року.

Клемм Євгенія (1898–1952/3). Викладач історії Одеського пединституту, жінка-військовополонена у концтаборі Равенсбрюк. Під час оборони Севастополя потрапила в полон. Перебувала у Славутському, Рівненському таборах військовополонених. Цю групу жінок перевезли в Зоест, звідки хотіли направити на військові заводи Третього райху. Євгенія Клемм була ініціаторкою й організаторкою протесту. Підготувала листа німецькою мовою, в якому йшлося про порушення німцями Гаазької конвенції щодо військовополонених. За цей протест усіх жінок направили до концтабору Равенсбрюк. Після війни Євгенія Клемм повернулася в рідну Одесу, у 1952 (чи 1953) році повісилася, не витримавши переслідувань радянського режиму.

Фоя Людмила (1923–1950, псевдо – Оксана, Марко Перелесник). Учасниця ОУН та УПА, співробітниця підпільної преси під псевдонімом "Марко Перелесник", письменниця. На початку 1942 року Людмила Фоя – студентка Київського медичного університету, приєдналася до підпілля ОУН. У цей час німці посилюють боротьбу з українським підпіллям. Їй довелося залишити навчання в мединституті, щоб продовжити діяльність в підпіллі – зв'язковою. Працює в пропагандистській референтурі, організовує в Києві збір медикаментів для вояків

УПА. 24 січня 1944 року Людмилу заарештувало НКВД. Після кількох місяців допитів, енкаведисти вирішують використати молоду дівчину в боротьбі з українським визвольним рухом. Агент "Апрєльская" мала завдання від імені "київського проводу" налагодити зв'язок із підпіллям ОУН на Волині. Спочатку, операція відбувалася успішно для чекістів – під їхнім контролем створюються озброєні боївки на Київщині, в Сумській та Дніпропетровській областях. Однак у травні 1945 року Людмила Фоя розпочинає власну війну. Потрапивши до відділу УПА, відразу зізнається, що її завербовано НКВД. Служба безпеки ОУН вирішує завдати удар у відповідь. До Києва агент "Апрєльская" повертається як подвійний агент, звітує про свою діяльність в підпіллі. Завдяки Людмилі Фої СБ ОУН вдається викрити та ліквідувати низку агентів НКВД. 6 серпня 1946 року її оголошено у всесоюзний розшук МҐБ та МВС. Тим часом, Людмила під псевдонімом "Перелесник" працює у структурах пропаганди, зокрема як літературний редактор журналу "Молодий революціонер", видає художні новели про визвольну боротьбу. 19 липня 1950 року чекісти, прочісуючи ліс у Межирічському районі на Рівненщині, виявили групу повстанців. Зав'язався бій, який для Людмили Фої став останнім.

Храплива Анна – канадійка українського походження, що добровільно вступила на службу до Канадського жіночого армійського корпусу. Служила у Великій Британії – з листопада 1942 року, та в Британській зоні окупації Німеччини. Отримала звання підхорунжого в жіночій армії. Нагороджена Медаллю Британської імперії. Була чи не першою з українок, що удостоєна цієї високої відзнаки. Активістка Союзу українських канадських вояків у Лондоні.

Шулежко Олександра (1903–1994). Вихователька, дружина православного священика, репресованого у 1937 році. Під час німецької окупації в Черкасах організувала притулок для 70 безхатніх дітей. Із них 25 були євреями, яким пощастило вижити у роки "остаточного вирішення єврейського питання". Приймала у притулок усіх, без внятку, записуючи їх українцями, греками, татарами залежно від зовнішності. Німецька поліція

часто навідувалася до притулку. Завдяки доброму знанню німецької мови Олександрі Максимівні вдалося переконати місцевого гебітскомісара у тому, що підозри поліцаїв безпідставні. Врятувала вихованців від вивезення до Німеччини. Після повернення радянської влади була засуджена за співпрацю з окупантами. 11 червня 1996 року Олександрі Максимівні Шулежко присвоєно почесного звання "Праведник народів світу".

Виконайте завдання: 1. Які умови вплинули на зміни в житті жінок в період Другої світової війни? 2. Як змінилася діяльність жінок? Як психологічні аспекти вплинули на зміни? 3. Яке Ваше ставлення до життя жінок у період окупації.

2.Тести:

1. Коли стався напад Німеччини на Польщу?

А. 10 вересня 1939 р.; Б. 1 вересня 1939 р.;

В. 22 червня 1939 р.; Г. 23 серпня 1939 р.

2. Назвіть дату відкриття Другого фронту в Європі:

А. 1 грудня 1943 р.; Б. 1 серпня 1944 р.;

В. 4 квітня 1945 р.; Г. 6 червня 1944 р.;

3. Воєнно-морська база США Перл-Харбор розміщувалась на:

А. Маршаллових островах; Б. Алеутських островах;

В. Соломонових островах; Г. Гавайських островах.

4. Що означає термін «колабораціонізм»?

А. Співробітництво з іноземними завойовниками;

Б .система панування більш розвинених і більш потужних держав над менш розвиненими країнами або територіями;

В. переведення військової промисловості на випуск мирної продукції;

Г. курс на обмеження економічних і політичних зв'язків країни.

5. Що означає термін «рух Опору»?

А.Антикоаліційний рух часів Другої світової війни;

Б. національно-визвольний, антифашистський рух;

В. антивоєнний громадський рух;

Г. рух, основа якого — ідея національної винятковості.

6. Як називався план нападу нацистсько-фашистського блоку на СРСР?

А. «Динамо»; Б. «Отто»; В. «Вайс»; Г. «Барбаросса».

7. Наслідком вдалого проведення Львівсько-Сандомирської операції радянськимивійськами у 1944 р. було:

А. визволення території Західної Білорусії; Б. визволення території Центральної України;

В. визволення території Західної України; Г. визволення території Молдавії.

8. Назвіть прізвище німецького генерал-фельдмаршала, якому Гітлер доручив командувати армією «Дон», що мала завдання деблокувати оточені німецькі війська біля Сталінграда:

А .Рундштедт; Б. Роммель; В. Паулюс; Г.Манштейн.

II. Завдання на відповідності. (максимальна кількість балів – 4)

9.Установіть відповідність між групами армій та напрямами дій (містами, територіями), на які вони були спрямовані за планом «Барбаросса»:

А	«Північ»	**1**	Мурманськ;
Б	«Центр»	**2**	Мінськ, Москва;
В	«Південь»	**3**	Київ;
Г	« Схід »	**4**	Ленінград.
Д	«Норвегія»		

10. Установіть відповідність між поняттями та їх визначеннями:

А.«дивна війна»**1.**агресія СРСР протиПольщі, щорозпочалася 17 вересня 1939 р. за попередньоюдомовленістю з Німеччиною;

Б.«зимова війна» .**2**.період з вересня 1939 р. по травень 1940 р., коли на Західномуфронті не велосяактивнихбойовихдій;

В.«визвольний похід»**3.**періодвоєннихдій з 30 листопада 1939 р. — по 12 березня 1940 р. між СРСР та Фінляндією;

Г.«рейкова війна»**4.**період початку необмеженоїпідводноївійни в Атлантиціпіслявступу у війну США;

5.засібпартизанськоїборотьби, спрямований на руйнуваннязалізниць і мостів.